

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- Pedagogická diagnostika je „vědecká disciplína zabývající se teorií a metodologií diagnostikování v edukačním prostředí“ (Průcha 2000 s. 132)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- Pedagogická diagnostika je „vědecká disciplína zabývající se teorií a metodologií diagnostikování v edukačním prostředí“ (Průcha 2000 s. 132)
- Pedagogická diagnostika je tedy oblast, která se zabývá nejen samotnými metodami hodnocení žáků, ale také příslušným výzkumem a teorií v této oblasti.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- Pedagogická diagnostika je „vědecká disciplína zabývající se teorií a metodologií diagnostikování v edukačním prostředí“ (Průcha 2000 s. 132)
- Pedagogická diagnostika je tedy oblast, která se zabývá nejen samotnými metodami hodnocení žáků, ale také příslušným výzkumem a teorií v této oblasti.
- Předmětem hodnocení je nejčastěji úroveň vědomostí a dovedností žáků – do jaké míry odpovídají stanoveným výukovým (popř. vzdělávacím) cílům.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- diagnostika sociálních vztahů (sociální normy, mezilidské vztahy, hierarchie vztahů ve třídě, soc. klima třídy aj.)
- diagnostika hodnotové orientace žáků
- diagnostika sebepojetí žáků
- diagnostika zájmů žáků
- diagnostika vztahu žáků k předmětu

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická diagnostika

- diagnostika perspektivní orientace (vyrovnávání se s vlastní budoucností, má souvislost i s volbou povolání)
- diagnostika žákovy pojetí učiva (souvisí s psychodidaktikou a diagnostikou prekonceptů – překonávání spontánních forem poznání)
- diagnostika učebního stylu žáků
- diagnostika vzdělávacích výsledků žáků

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Funkce diagnostiky vzdělávacích výsledků žáků

Správné hodnocení žáků je důležité pro učitele, žáky, i rodiče žáků. Splňuje následující funkce:

- Informuje žáka (a také rodiče žáka) o stavu jeho vědomostí, dovedností (i chování)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Funkce diagnostiky vzdělávacích výsledků žáků

Správné hodnocení žáků je důležité pro učitele, žáky, i rodiče žáků. Splňuje následující funkce:

- Informuje žáka (a také rodiče žáka) o stavu jeho vědomostí, dovedností (i chování)
- Motivuje žáka (klasifikace je jednou z metod vnější motivace)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Funkce diagnostiky vzdělávacích výsledků žáků

Správné hodnocení žáků je důležité pro učitele, žáky, i rodiče žáků. Splňuje následující funkce:

- Informuje žáka (a také rodiče žáka) o stavu jeho vědomostí, dovedností (i chování)
- Motivuje žáka (klasifikace je jednou z metod vnější motivace)
- Učitel prostřednictvím hodnocení zjišťuje, do jaké míry je způsob jím řízeného vyučovacího procesu v souladu se stanovenými výukovými a vzdělávacími cíli

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

- Systematické pozorování: Učitel má často možnost v průběhu měsíců i let pozorovat žáka – jeho vývoj, změny v jeho chování, jeho individuální potřeby, sklony, zájmy, estetické vnímání, talent. (rozhovor s rodiči, závěrečné hodnocení)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

- Systematické pozorování: Učitel má často možnost v průběhu měsíců i let pozorovat žáka – jeho vývoj, změny v jeho chování, jeho individuální potřeby, sklony, zájmy, estetické vnímání, talent
- Ústní zkoušky: specifická forma rozhovoru (orientační nebo klasifikační); žáci se při ústní zkoušce učí také správně se vyjadřovat a formulovat odpovědi a také veřejně vystupovat.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

- Systematické pozorování: Učitel má často možnost v průběhu měsíců i let pozorovat žáka – jeho vývoj, změny v jeho chování, jeho individuální potřeby, sklony, zájmy, estetické vnímání, talent.
- Ústní zkoušky: specifická forma rozhovoru (orientační nebo klasifikační); žáci se při ústní zkoušce učí také správně se vyjadřovat a formulovat odpovědi a také veřejně vystupovat.
- Hodnocení složitých výkonů žáků: Např. hodnocení slohových prací, hodnocení v rámci projektového vyučování, aj.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Příklady druhů pedagogické diagnostiky žáků

- Systematické pozorování: Učitel má často možnost v průběhu měsíců i let pozorovat žáka – jeho vývoj, změny v jeho chování, jeho individuální potřeby, sklony, zájmy, estetické vnímání, talent.
- Ústní zkoušky: specifická forma rozhovoru (orientační nebo klasifikační); žáci se při ústní zkoušce učí také správně se vyjadřovat a formulovat odpovědi a také veřejně vystupovat.
- Hodnocení složitých výkonů žáků: Např. hodnocení slohových prací, hodnocení v rámci projektového vyučování, aj.
- Didaktické testy: Prostřednictvím didaktických testů se pokoušíme objektivně měřit výsledky vzdělávání.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Klasifikační metody a duševní hygiena zkoušky

Dominují tři metody klasifikace žáků:

- klasifikace: Prostřednictvím známek na klasifikační škále - stupnici v souladu se školním zákonem (nejběžnější).

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Klasifikační metody a duševní hygiena zkoušky

Dominují tři metody klasifikace žáků:

- o klasifikace: Prostřednictvím známek na klasifikační škále - stupnici v souladu se školním zákonem (nejběžnější).

1 – do 90%; 2 – do 75%; 3 – do 45%; 4 – do 25%

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Klasifikační metody a duševní hygiena zkoušky

Dominují tři metody klasifikace žáků:

- klasifikace: Prostřednictvím známek na klasifikační škále - stupnici v souladu se školním zákonem (nejběžnější).

1 – do 90%; 2 – do 75%; 3 – do 45%; 4 – do 25%

- slovní hodnocení žáka: Často se objevuje v reformní pedagogice (např. Waldorfská škola). Očekává se, že může překonat nedostatky často (kvůli objektivitě) kritizovaného „známkování“. Pro učitele je to ovšem náročnější.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Klasifikační metody a duševní hygiena zkoušky

Dominují tři metody klasifikace žáků:

- klasifikace: Prostřednictvím známek na klasifikační škále - stupnici v souladu se školním zákonem (nejběžnější).
1 – do 90%; 2 – do 75%; 3 – do 45%; 4 – do 25%
- slovní hodnocení žáka: Často se objevuje v reformní pedagogice (např. Waldorfská škola). Očekává se, že může překonat nedostatky často (kvůli objektivitě) kritizovaného „známkování“. Pro učitele je to ovšem náročnější.
- spojení „známkování“ a slovního hodnocení (využití výhod obou přístupů a eliminování nevýhod)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Osobní portfolio žáka

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Osobní portfolio žáka

- Osobní portfoliem žáka rozumíme „soubor různých produktů žáka (písemné práce, výtvarné práce, laboratorní protokoly aj.), které dokumentují práci žáka a jeho vývoj za určité období“ (Průcha 2003 s. 170).

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Osobní portfolio žáka

- Osobní portfolioem žáka rozumíme „soubor různých produktů žáka (písemné práce, výtvarné práce, laboratorní protokoly aj.), které dokumentují práci žáka a jeho vývoj za určité období“ (Průcha 2003 s. 170).
- Osobní portfolio žáka má mj. význam při komplexním hodnocení žáka.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická evaluace

- Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 154 – Pedagogický slovník).

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická evaluace

- Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 154 – Pedagogický slovník).
- Vnitřní

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická evaluace

- Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 154 – Pedagogický slovník).
- Vnitřní
- Vnější

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Pedagogická evaluace

- Zahrnuje hodnocení vzdělávacích procesů, hodnocení vzdělávacích projektů, hodnocení vzdělávacích výsledků, hodnocení učebnic aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2003 s. 154 – Pedagogický slovník).

- Vnitřní

- Vnější

ČŠI (Česká školní inspekce, orgán MŠMT)

CERMAT (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání)

VÚP (Výzkumný ústav pedagogický)

NÚOV (Národní ústav odborného vzdělávání)

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy
- Evaluace výuky: Evaluace průběhu reálné výuky

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy
- Evaluace výuky: Evaluace průběhu reálné výuky
- Evaluace vzdělávacích výsledků: Srovnávání vědomostí a dovedností žáků

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy
- Evaluace výuky: Evaluace průběhu reálné výuky
- Evaluace vzdělávacích výsledků: Srovnávání vědomostí a dovedností žáků
- Evaluace na základě standardů: Hodnocení vzdělávacích výsledků prostřednictvím předem stanovených kritérií - seznamu výkonů, kterých by mělo být prostřednictvím vzdělávání dosahováno

PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE

Předmětem zkoumání pedagogické evaluace jsou následující oblasti:

- Evaluace vzdělávacích potřeb: Hodnotí se, co potřebují subjekty vzdělávání.
- Evaluace vzdělávacích programů: Analýzy vzdělávacích programů, projektů a plánů pro školní i mimoškolní vzdělávací zařízení
- Evaluace edukačních prostředí: Hodnotí se hmotné prostředí (např. vybavení pomůckami, hygienické podmínky, estetická kritéria aj.) i psychosociální prostředí – např. třídní klima či klima školy
- Evaluace výuky: Evaluace průběhu reálné výuky
- Evaluace vzdělávacích výsledků: Srovnávání vědomostí a dovedností žáků
- Evaluace na základě standardů: Hodnocení vzdělávacích výsledků prostřednictvím předem stanovených kritérií - seznamu výkonů, kterých by mělo být prostřednictvím vzdělávání dosahováno
- Evaluace činnosti a produktivity škol (viz. výše Evaluace vnější)

LITERATURA

- CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno : Paido, 1999. ISBN 80-85931-68-0.
- KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.

POJMY A

- ADHD = Attention deficit hyperactivity disorder (porucha pozornosti provázená hyperaktivitou)
- ADD = porucha pozornosti bez hyperaktivity
- adolescence = věkové období mezi dětstvím a dospělostí (dospívání)
- afektivita = schopnost člověka reagovat na události pocity, city, emocemi; citovost
- antipedagogika = směr, jehož představitelé kritizují současnou školu jako instituci, v níž je prý ničena lidská přirozenost, je zde všudypřítomné násilí, děti jsou zotročovány (např. klasifikací); představitelé žádají „osvobození dítěte“, „neusměrňovanou výchovu“
- apercepce = účelově zaměřené vnímání
- asociace = vztah, spojení mezi dvěma či více duševními obsahy, jako jsou vjemy, představy, pojmy, jednoduché city

POJMY A

- autentické učení = učení v situacích, umožňujících osvojování poznatků a dovedností v podmínkách, blížících se co nejvíce praxi, v reálné situaci (např. ve SOŠ, SOU, umělecké školy aj.)
- auditivní = sluchový
- autoregulace učení = řízení sebe samého při učení

POJMY B, C, Č

- Bloomova taxonomie cílů = hierarchicky uspořádaný systém poznávacích cílů výuky (1. znalosti, 2. porozumění, 3. aplikace, 4. analýzy, 5. syntéza, 6. hodnotící posouzení).
  - brainstorming = „bouření mozků“; jedna z technik, rozvíjející tvořivé myšlení např. při skupinovém řešení problému. 1.fáze – spontánní produkování nápadů bez omezování či kritiky; 2.fáze - jejich analýza, výběr nejlepších
  - burnout efekt = vyhasínání, vyhoření; vyčerpání fyzických i psychických sil, ztráta zájmu o práci; příčiny: stres, časová náročnost povolání, přemíra úkolů k plnění apod.
  - cíl výuky = očekávaný výsledek, čeho chce učitel dosáhnout (známe i výukové cíle psychomotorické a afektivní)
  - cílové standardy = požadavky, formulované ve vzdělávacím programu, které musí být v určitém předmětu či složce vzdělávání splněny
  - činnostní učení = žák není pasivním příjemcem, jedná, koná, je aktivní
-

POJMY D

- **deprivace = psychický stav, kdy nejsou uspokojovány základní potřeby člověka (biologické, sociální)**
- **descholarizace = názor, že vzdělávání může být zajištěno bez instituce školy**
- **deviace = vybočení, odklonění, odchylka (sexuální, sociální)**
- **diagnostika = věd. disciplína; posloupnost činností, vedoucích k diagnóze**
- **diagnóza = stav (jeho proměnlivost), výsledek diagnostiky; autodiagnostika = diagnostikování sama sebe („Jaký jsem já?“)**
- **dialogická metoda sokratovská = prezentace přesně formulovaných otázek učitele žákům, kteří jsou jimi vedeni k vytváření vlastních, logicky vyvozovaných poznatků**
- **didaktika = pedagogická disciplína – teorie vyučování**

POJMY D

- distanční vzdělávání = forma studia zprostředkovaného médii (PC, internet aj.)
- dovednost = způsobilost člověka k provádění určité činnosti, je osvojována učením a výcvikem,
- diverzifikace = rozlišování, rozčlenění, rozrůzňování
- dysfunkce = neúplně, špatně, deformovaně vyvinutá funkce:
  - dysgnózie = porucha vnímání (percepce)
  - dysgrafie = porucha schopnosti psát
  - dyskalkulie = porucha matematických schopností
  - dyslexie = porucha, projevující se při čtení
  - dysortografie = porucha pravopisu
  - dyspraxie = motorická neobratnost
  - dysfázie = narušený vývoj řeči, který se projevuje neschopností nebo sníženou schopností verbálně komunikovat aj.

POJMY E

- edukace = ve filozofii výchovy proces celkové výchovy, vztahující se na člověka (z lat. educatio = vychovávání); v obecné pedagogice a didaktice - synonymum pro výchovně-vzdělávací proces, vzdělávání
- e-learning = samostatný vzdělávací postup pomocí internetu
- emoce = cit, psychický stav, subjektivní prožívání vztahu k někomu či něčemu
- erudice = hluboké a mnohostranné vzdělání v některé oblasti lidského poznání, podložené zkušenostmi, praxí
- extrospekce = metoda pozorování jiných lidí, často za pomoci přístrojů, umožňujících reprodukci pozorovaného, s cílem odhalit psychologickou podstatu pozorovaného chování

POJMY F

- formy výuky = prostředky, způsoby organizace výuky, rozlišování podle různých kritérií, např.
  - podle uspořádání žáků – frontální , partnerské a skupinové vyučování
  - podle rozdělení rolí – kooperativní, individuální výuka
  - podle času - základní formou je zpravidla vyučovací hodina
- fylogeneze = vznik a vývoj rodu, druhu (např.člověka)

POJMY F

- heuristická činnost = způsob řešení problémů („objevování“), odhalování, poznávání apod.)
- hodnocení
  - formativní = hodnocení průběžné, zpětnovazební, informace o aktuálním stavu vědomostí a dovedností
  - kriteriální = jak žák splnil určité (kritérium), nesrovnává se s jinými
  - normativní = hodnocení jednotlivých žáků ve vztahu k výkonům ostatních
  - diagnostické = zaměřené na odhalení učebních obtíží (překrývá se s formativním)
  - sumativní = hodnocení výsledků, konečný přehled o stavu vědomostí a dovedností (finální)

POJMY I

- implementace = šíření a zavádění rozhodnutí vzdělávací politiky (např. nové kurikulum), výzkumných poznatků a inovací do vzdělávací praxe)
- Individuální vyučování – zaměřené na jednoho žáka
- Individualizované vyučování – žáci se učí převážně samostatně (sami řídí svojí výuku; např. některé metody z Daltonské pedagogiky)
- inovace = nové pedagogické koncepce a praktická opatření v obsahu a organizaci školní edukace
- institucionální výchova = výchova v oficiální společenské instituci (škole aj. škol. zařízení), na rozdíl od rodinné výchovy
- intelekt = souhrn duševních schopností člověka; základem jsou vrozené vlohy, ale vyvíjí se zráním, učením, proměňuje se v procesu socializace

POJMY I

- inteligence = obtížně definovatelný pojem, např. schopnost člověka myslet a nalézat řešení problémů; rozlišujeme inteligenci obecnou, ve speciálních oblastech (např. matematická), praktická (v rukodělných činnostech); lze ji měřit (IQ)
- interakce = vzájemné působení jedinců, skupin; úzce spojena s komunikací
- interiorizace = zvnitřňování, začleňování (přijetí) myšlenek, postojů, hodnot, sociálních norem do psychiky jednotlivce
- introspekce = činnost, při níž člověk zkoumá sebe sama, své prožitky, myšlenky, způsob uvažování, svůj vnitřní svět
- intuice = způsob, jímž člověk něco pochopí nebo něčemu porozumí přímo, v krátkém okamžiku, aniž záležitost vědomě promýšlí (poznání vnuknutím)

POJMY K

- klíčové kompetence učitele = soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání; obvykle – kompetence osobnostní a kompetence profesní
- klíčové kompetence žáka = soubor požadavků na vzdělání, zahrnující podstatné vědomosti, dovednosti a schopnosti (postoje)
- klima školy = kvalita interpersonálních vztahů a sociálních procesů, které fungují v dané škole, tak, jak to vnímají, prožívají a hodnotí učitelé, žáci, příp. zaměstnanci
- klima třídy = dlouhodobější sociálně emocionální naladění, zobecněné postoje a vztahy, emocionální odpovědi žáků třídy na události ve třídě (součást klimatu školy)
- kmenové učivo = základní učivo, klíčové okruhy poznatků, obsahové jádro základního vzdělání
- koedukace = společné vzdělávání žáků obou pohlaví ve společných třídách

POJMY K

- kognitivní proces = poznávací proces; soubor procesů, jimiž člověk poznává sebe sama a okolní svět; tvoří podstatu učení
- Komunikace
  - verbální = slovní sdělování
  - nonverbální = mimoslovní sdělování ;
  - sdělování fyzickými postoji, konfigurace částí těla
  - gestika = sdělování kulturně normalizovanými výrazy, pohyby a postoji
  - proxemika = oddálení, přiblížení se (fyzická vzdálenost)
  - haptika = bezprostřední tělesný dotyk (podání ruky, pohlazení apod.)
  - řeč mimiky a celkový výraz tváře = výrazy obličeje – strach, úzkost, radost, rozčilení, údiv apod.)
  - řeč očí : jeden z nejdůležitějších komunikačních kanálů

POJMY K

- konvergence vzdělávacích systémů = sblížení struktury vzdělávacích systémů v různých zemích; vzniká z potřeby mezinárodní srovnatelnosti úrovně vzdělání a kvalifikace
- **kreativita = tvořivost, schopnost – duševní procesy vedoucí k nápadům, řešením apod., jež jsou jedinečné a neotřelé**
- **krystalická inteligence = založená na poznávacích procesech získaných učením, formuje se výchovou, vzděláním a praxí; může se rozvíjet i v dospělosti**
- **kurikulum = 1. vzdělávací program, plán
2. průběh studia a jeho obsah
3. obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech, ke škole se vztahujících**

POJMY K

- kurikulum rámcové = typ dokumentu pro základní a střední školy, v němž se vymezují cíle a obsah vzdělávání nikoliv pro jednotlivé předměty, ale pro širší oblasti, např. „Člověk a společnost“, „Jazyk a komunikace“ aj.
- **kurikulum skryté = zkušenosti žáků v reálném životě školy, které nejsou postižitelné ve vzdělávacích programech (hodnoty, postoje, klima třídy, vzory chování aj.)**
- kurikulum základní = standard pro zpracovávání vzdělávacích programů jednotlivých oborů vzdělávání; dokument, stanovující obecné požadavky státu, na jehož základě mohou školy vytvořit svá školní kurikula, přizpůsobená specifice školy a regionu
- kurikulum zamýšlené - plánované
  - realizované - probíhá

POJMY L, M

- LMD = lehká mozková dysfunkce, starší označení pro poruchy učení a chování
- longitudinální = dlouhodobý, podélný
- memorování = učení se nazpaměť, úmyslné zapamatování, cvičení paměti
- mentální = duševní, myšlenkový
- mentální retardace = trvalé snížení intelektuálních schopností, jehož příčinou je organické poškození mozku (zaostávání vývoje rozumových schopností)
- mnemotechnika = hledání asociací, které by usnadnily zapamatování (např. šetři se osle = 6378 – poloměr zeměkoule;
- motivace = souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které aktivují, vzbuzují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání
- myšlení divergentní = tvořivé, tvůrčí, proces, kdy postupujeme různými cestami k několika odlišným řešením

POJMY N, O

- návyk = opakováním získaný sklon k vykonávání určitého úkonu, činnosti
- observační učení = sociální učení, které probíhá nápodobou chování jiného jedince nebo modelu
- ontogeneze = proces tělesného a duševního vývoje jedince v průběhu jeho života (od početí po smrt)
- otevřené vyučování = pedagogická koncepce; usiluje o „otevírání školy dítěti“ podle jeho zájmů a schopností, i „otevírání školy navenek“ (kontakty s mimoškolním prostředím)

POJMY P

- pedagogická diagnostika = vědecká disciplína zabývající se otázkami diagnostikování subjektů v edukačním prostředí (převážně školním)
- pedagogická evaluace = zjišťování, porovnávání a vysvětlování dat, charakterizujících stav, kvalitu, efektivnost práce škol (hodnocení)
- pedagogická psychologie = bývá často považována za disciplínu psychologie; zkoumá otázky výchovně vzdělávací praxe z psychologického hlediska; např. analyzuje průběh, podmínky a výsledky výchovy a vyučování, zkoumá člověka, jeho činnosti, učení a formování osobnosti, sleduje žáky a výchovné pracovníky v jejich vzájemných vztazích apod.
- pedagogika = věda, zabývající se vzděláváním a výchovou
- pedeutologie = termín, označující „nauku o učitelích“ (teorie učitelské profese)
- percepce = vnímání

POJMY P

- PISA = mezinárodní program pro hodnocení žáků je realizován organizací OECD
- porozumění = schopnost jedince:
  1. pochopit význam sdělení (učiva)
  2. zpracovat jej do smysluplné (zadané) podoby
  3. využít zpracovaný obsah (umět použít)
- portfolio = soubor různých produktů žáka (písemných, výtvarných apod.), které dokumentují jeho práci a vývoj za určité období (např. po dobu návštěvy školy)
- pozornost = psychický proces, který značí soustředěnost duševní činnosti žáka po určitou dobu na jeden objekt, jev, činnost apod.
- propedeutika = průprava, příprava ke studiu určitého oboru ve formě úvodního kurzu

POJMY P

- přidaná hodnota (ve vzdělání) = ukazatel, jenž porovnává školy (třídy) na základě úrovně prospěchu žáků při vstupu na určitou školu s „kvalitou“ žáků při opuštění školy (třídy)
- psychodidaktika = nová interdisciplinární teorie propojující přístupy a poznatky obecné didaktiky, psychologie učení, kognitivní psychologie vědění a další; prosazuje, aby vzdělávací procesy byly vysvětlovány také z psychologických zřetelů
- psychologie = patří k vědám o člověku, je hraničním oborem mezi přírodovědnými a společenskými obory; postupně se rozčlenila na mnoho disciplín; pro pedagogiku jsou důležité např. psychologie učení, psychologie osobnosti, pedagogická psychologie aj.
- psychohygiena = duševní hygiena, zabývá se prevencí psychických poruch a duševních nemocí a vytvářením optimálních podmínek pro správné fungování psychiky
- psychoterapie = léčení psychosomatických a duševních nemocí psychologickými prostředky

POJMY R

- **rámcový vzdělávací program = dokument pro určitý stupeň vzdělávání (např. základní); vymezuje uceleně pojetí vzdělávání, cíle a oblasti; na jeho základě si školy vytvářejí školní vzdělávací programy**
- **reformní pedagogika = souhrnné označení pro různé teoretické koncepce a praktické snahy vytvářející modely alternativní školy**
- **reliabilita = jedna ze základních kategorií charakterizujících kvalitu měření pedagogicko-psychologických jevů; vyjadřuje pomocí statistických metod tyto vlastnosti naměřených výsledků: stabilitu, spolehlivost, předpověditelnost, stálost a přesnost, nepřítomnost náhodných chyb**
- **respondent = osoba odpovídající na otázky dotazníku nebo rozhovoru**
- **retardace = zpomalení, zpoždění vývoje jedince (např. intelektové, tělesné)**

POJMY R

- seberealizace = plné uplatnění a rozvinutí schopností i dovedností člověka
- sebereflexe = zamýšlení se jedince nad sebou samým, ohlédnutí se zpět za svými činy, zhodnotit sebe sama a rozhodnout se, co a jak změnit
- schopnosti = předpoklady k úspěšnému vykonávání určité činnosti
- signifikantní učení = učení osobně významné pro toho, kdo se učí
- simulační hra = hra, které modeluje profesionální či životní situace
- socializace = celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské normy chování, jednání a začleňuje se tak do společnosti; realizuje se zpravidla sociálním učením
- sociální pedagogika = disciplína pedagogiky zabývající se problémy výchovného působení na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých.

POJMY S

- sociální role = chování, které sociální skupina očekává od každého svého člena
- sociální učení = učení, které se uskutečňuje v sociálních podmínkách, v interakci s jinými lidmi
- speciální pedagogika = zabývá se teorií a praxí rozvoje, výchovy a vzdělávání jedinců postižených různými nedostatky tělesnými, smyslovými, duševními nebo poruchami chování.
- srovnávací (komparativní) pedagogika = vědní disciplína zabývající se srovnáváním vzdělávacích systémů ve dvou nebo více zemích
- Standard středoškolského odborného vzdělávání = dokument schválený MŠMT, základní kurikulum středoškolského odborného vzdělávání

POJMY S, Š

- styl učení = postupy při učení, které jedinec používá v určitém období života, vznikají na vrozeném základě, rozvíjejí se působením vnějších i vnitřních vlivů
- sugestopedie = metoda učení, která pracuje na úrovni vědomí a podvědomí; využívá kapacitu mozku ke globálnímu učení; do učení zapojuje obě hemisféry; nové informace jsou vnímány všemi smysly; odstraňuje strach z neúspěchu v učení a respektuje individuální učební styly
- školní didaktika = didaktická teorie, zaměřená na problematiku vyučování a učení
- školní fobie = specifický, dlouhodobý, intenzivní a racionálními důvody nevysvětlitelný strach žáka ze školy

POJMY T, U

- transfer učení = přenos při učení; využití zkušeností v podobných činnostech
  1. pozitivní - minulá zkušenost usnadňuje zapamatování nového
  2. negativní - minulá zkušenost komplikuje zapamatování nového
- **učební modul = kratší, relativně nezávislý a uzavřený celek učiva**
- učení = neexistuje všeobecně přijímaná definice; existují desítky teorií, druhů; poněkud zjednodušeně hovoříme o :
  - a) učení v širším smyslu = obohacování člověka o poznatky, které vyvolávají trvalejší změny v prožívání a chování (neustále obohacované zkušenosti – kladné i záporné, žádoucí i nežádoucí, probíhá celý život)
  - b) v užším slova smyslu = osvojování vědomostí, dovedností a návyků, rozvoj schopností (podle různých kritérií široká škála druhů učení, např. mechanické, logické, verbální, motorické, sensorické, řešením problémů, záměrné apod.)

POJMY V

- validita = platnost; ověření, zda test či jiná metoda zjišťuje skutečně to, co zjišťovat má (validní = silný, platný)
- vědomost = osvojené poznatky, tj. zapamatované informace včetně pochopení vztahu mezi nimi (pojmy, pravidla, zákony, vzorce aj.), základ rozumových operací
- verbalismus = nadměrné užívání slov, mnohomluvnost
- verbální interakce = slovní vzájemné působení lidí
- verifikace = prokazování správnosti (pravdivost) určité koncepce, závěrů, doporučení
- vizuální = zrakový
- vstupní determinanty edukačního procesu (jeho úspěšnosti):
  1. charakteristiky žáků (schopnosti, postoje, zájem, nadání apod.)
  2. charakteristiky učitelů (osobnostní, profesní)
  3. charakteristiky konstruktů (program, čas, učebnice...)
  4. charakteristiky škol (vybavenost, profilace ...)

POJMY V

- výklad = způsob prezentace didaktické informace; hlavní úkol – vysvětlení učiva žákům
- vyučování = druh lidské činnosti spočívající v interakci učitele a žáků; základem je záměrné působení na žáky, aby u nich docházelo k učení
- vyučování transmisivní = poznání = předávání (učitel ví, žák neví)
- vyučování konstruktivní = poznání = výstavba vlastního poznání (učitel vytváří podmínky pro to, aby každý žák mohl dosáhnout co nejvyšší úrovně rozvoje)
- výuka = vyučování (činnost učitele) + učení (činnost žáků)

POJMY Z

- zátěž školní = souvisí se školní prací; jde o interakci mezi školními požadavky na žáka (např. pracovní úkoly, povinnosti) a předpoklady žáka (např. vrozené vlastnosti, dispozice, odolnost aj.) se s nimi vyrovnat.
- zátěž psychosociální = plyne ze svízelných sociálních vztahů či situací (např. zesilující pocit nejistoty, neschopnost přizpůsobit se novým situacím, pocit ohrožení ap.)
- zlozvyk = hovorový výraz pro záporný návyk
- zpětná vazba = důležitý prvek řízení, informace o stavu, výsledcích určité činnosti, jež umožní její zkvalitnění; je součástí formativního hodnocení.

POJMY V

- výukové metody – postup, cesta, způsob vyučování; různá klasifikace, např.:
- 1. podle fází vyučovacího procesu (utváření, upevňování, prověřování vědomostí)
- 2. podle způsobu prezentace (slovní, názorové, praktické)
- 3. podle způsobu interakce mezi učitelem a studenty (frontální, skupinové, individuální)
- **výukový software = počítačový program, který umožňuje, aby systém člověk – počítač plnil didaktické funkce**
- **vzdělávací cíle = vyjadřují záměry vzdělávání a účely, k nimž má vzdělávání směřovat, jsou formulovány obecně v národním kurikulu a specificky pro jednotlivé vzdělávací programy, jednotlivé úrovně vzdělávání a vyučovací předměty**
- **vzdělávací standardy = konkrétně vymezené, obligatorní požadavky, které musí splnit žáci v určitých ročnících či stupních školy (vědomosti, dovednosti, příp. postoje a hodnoty)**

POJMY

Vybral a zpracoval: Jaromír Hališka

Upravil: Zdeněk Hromádka

Literatura:

Hartl, P.; Hartlová, H. *Psychologický slovník*, Praha : Portál 2000

Průcha, J.: *Moderní pedagogika*, Praha : Portál : 2002

Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš J. *Pedagogický slovník*, Praha : Portál, 2001.

Standardy

TESTY V PEDAGOGICKÉM VÝZKUMU

- pojem test: zkouška, úkol
- tři hlavní kategorie: testy schopností, testy osobnosti a testy výkonu
- - testy schopností: testy předpokladů, dispozic; nejznámější jsou testy inteligence (obecná schopnost orientovat se v problémových situacích)
- - testy osobností: měří temperament, zaměření motivace, charakterové vlastnosti, atd
- - testy výkonu: měří výkonnost jedince v určitých oblastech; nejznámější a nejdůležitější testy výkonu jsou testy didaktické
- podle Chráska 2007 s. 184

DIDAKTICKÉ TESTY

- nástroj systematického měření výsledků výuky
- v pedagogických výzkumech se setkáváme s různými druhy didaktických testů:
- test rychlosti - měří, jakou rychlostí je žák schopen řešit testové úlohy
- test úrovně - výkon je dán pouze úrovní vědomostí (někdy se objevuje časový limit i v testech úrovně - otázky by měly být řazeny tak, aby na začátku byly lehké a obtížné na konci - slabý žák pak přeruší práci u úlohy, kterou by stejně stěží zvládl)

STANDARDIZOVANÉ DIDAKTICKÉ TESTY

- standardizovaný test se připravuje profesionálně, je důkladně ověřován - jsou známy jeho základní vlastnosti (jsou zpravidla vydávány specializovanými institucemi)
- součástí standardizovaného testu je testová příručka (manuál s vlastnostmi testu) a norma pro hodnocení (standard)
- Nestandardizované didaktické testy - nebyly provedeny všechny procedury standardizace testu (např. neproběhlo testování na větším počtu žáků). U těchto testů nejsou známy jejich vlastnosti - neexistuje standard (běžné testy, které si připravují učitelé)
- kvazistandardizované testy - testy připravované důkladněji, ale nebyla u nich provedena komplexní standardizace
- podle Chráska 2007 s. 186

DRUHY TESTŮ

- testy monotematické a polytematické (podle množství prověřovaných celků)
- testy objektivně skórované - lze objektivně rozhodnout, zda byly řešeny správně či nikoli (někdy může opravovat i stroj)
- testy subjektivně hodnocené (esej testy) - nelze stanovit objektivní pravidla pro hodnocení; široké otevřené úlohy - rozsáhlé odpovědi (jsou užitečné, ale nedají se objektivně skórovat)
- podle Chráska 2007 s. 186 - 188

KONSTRUKCE TESTŮ

- **Didaktická analýza učiva**
- konstrukci nezačínáme navrhováním úloh
- prvním krokem je rozhodnutí, k jakému účelu má test sloužit
- dalším krokem je stanovení obsahu, který se má zkoušet (učivo se rozčlení na fakta, pojmy, vztahy, definice, apod., každému prvku se stanoví určitý počet úloh)

Výše uvedené informace i příklady byly čerpány z publikace:

- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- Podrobnosti o odborném sestavování a standardizování didaktických testů v:
- CHRÁSKA, M. *Didaktické testy*. Brno : Paido, 1999. ISBN 80-85931-68-0.

DRUHY TESTŮ

- testy kognitivní: měří se úroveň (kvalita) poznání
- testy psychomotorické: např. test psaní na stroji
- testy výsledků výuky: co se žáci naučili (tyto testy převažují)
- testy studijních předpokladů (aptitude tests): měří úroveň nejobecnějších charakteristik jedince, které jsou potřebné k dalšímu studiu na vyšší typ školy (konstrukce těchto testů je podstatně náročnější než testů výsledků výuky, vyžaduje odbornou kvalifikaci)
- testy relativního výkonu (rozlišující testy): výkon se posuzuje vzhledem ke zkoumané populaci (nikoli vzhledem ke splněným úlohám)

TESTOVÉ OTÁZKY

- testová úloha - úkol nebo problém obsažený v testu
- dělíme na otevřené a uzavřené (dichotomické, s výběrem odpovědí přiřazovací a uspořádací)
- otevřené široké ukázky: např.: „Význam Karla Hynka Máchy pro českou poezii.“; “Navrhněte postup, kterým je možno určit hustotu neznámé kapaliny“
- otevřené úlohy se stručnou odpovědí: může se požadovat uvedení čísla, značky, symbolu, vzorce, slova, krátké věty atd. např.: „Co je jednotkou elektrického napětí?“, „Hlavním městem Německa je? .....“ Formulujte Archimedův zákon: ....

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy s výběrem odpovědí (polytomické): vybírá se z několika nabídnutých alternativ správná odpověď
- úlohy typu „jedna správná odpověď“: např.: „Cesta vlakem nám velmi rychle uběhla.“

podtržený větný člen je:

- a) podmět
- b) předmět
- c) přívlastek
- d) příslovečné určení

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy typu „jedna nejpřesnější odpověď“: např.: „Které z následujících tvrzení nejlépe odpovídá na otázku “Co je chemický prvek?”
  - a) Prvek je látka, která se skládá z atomů stejného druhu
  - b) Prvek je látka, kterou již dále nelze měnit
  - c) Prvek je látka, složená z atomů, které mají stejné protonové číslo
  - d) Žádné z předchozích tvrzení není správné

TESTOVÉ OTÁZKY

○ úlohy typu „jedna nesprávná odpověď“: např.: „Který z následujících dějů není formou oxidačního procesu?“

- a) dýchání
- b) hnití
- c) destilace
- d) rezivění

TESTOVÉ OTÁZKY

- úlohy typu „vícenásobná odpověď“: např.: „Kterými státy protéká (nebo kterých se alespoň dotýká) řeka Odra“
  - a) Německo
  - b) Rusko
  - c) Česká republika
  - d) Slovensko
  - e) Polsko

TESTOVÉ OTÁZKY

- „Situační úlohy“: např.: „Na místo označené hvězdičkou napište takovou číslici, aby výsledné šesticiferné číslo bylo dělitelné třemi.“

58*72

TESTOVÉ OTÁZKY

- „přiřazovací úlohy“: např.: „K názvům států v levém sloupci přiřadte názvy jejich hlavních měst v pravém sloupci“

Švýcarsko

A Dublin

F Reykjavik

Norsko

B Oslo

G Helsinky

Island

C Bonn

Nizozemsko

D Bern

Finsko

E Amsterdam

TESTOVÉ OTÁZKY

- „Uspořádací úlohy“: např.: „Uspořádejte města podle počtu obyvatel:“

Londýn ....

Tokio ....

Káhira ....

New York ....

Sao Paulo ....

Sydney .....

POKUSTE SE VYTVOŘIT MONOTEMATICKÝ DIDAKTICKÝ TEST NA ZVOLENÉ TÉMA (ALESPOŇ 10 POLOŽEK) S POUŽITÍM NÁSLEDUJÍCÍCH TESTOVÝCH OTÁZEK:

- esej test
- jedna správná odpověď
- jedna nejpřesnější odpověď
- jedna nesprávná odpověď
- vícenásobná správná odpověď
- situační úloha
- přiřazovací úloha
- uspořádací úloha (vytvořit škálu)

TESTOVÉ OTÁZKY

- U úloh s výběrem odpovědí vždy existuje pravděpodobnost, že testovaná osoba zvolí správnou odpověď náhodně. Toto nebezpečí se snižuje s rostoucím počtem nabízených odpovědí (optimální počet 4 - 5, praxe se sustálila na 4)
- korekce na hádání (u otázek s dvěma nebo třemi variantami) - přisoudí se žákovi počet bodů podle toho, kolika chyb se dopustil (vychází se z toho, že žák, který hádá se dopouští častěji chyb než ten, kdo úlohy skutečně řeší)
- korekce se provádí podle vzorce:
$$S_o = S_n - n / (y - 1)$$
- S_o - opravené skóre; S_n - neopravené skóre; n - počet nesprávných odpovědí; y je počet nabídnutých odpovědí v jedné úloze

TESTOVÉ OTÁZKY

- $S_o = S_n - n / (y - 1)$
- S_o - opravené skóre; S_n - neopravené skóre; n - počet nesprávných odpovědí; y je počet nabídnutých odpovědí v jedné úloze
- V didaktickém testu, který byl sestaven z 28 dichotomických úloh, určitý žák uvedl 16 správných odpovědí a 6 nesprávných odpovědí (v 6 úlohách neodpověděl). Jaké je opravené skóre?

TESTOVÉ OTÁZKY

- $S_o = S_n - n / (y - 1)$
- S_o - opravené skóre; S_n - neopravené skóre; n - počet nesprávných odpovědí; y je počet nabídnutých odpovědí v jedné úloze
- V didaktickém testu, který byl sestaven z 28 dichotomických úloh, určitý žák uvedl 16 správných odpovědí a 6 nesprávných odpovědí (v 6 úlohách neodpověděl). Jaké je opravené skóre?
- $S_o = 16 - 6 / (2 - 1) = 10$
- Žákovi přisoudíme (přestože odpověděl v 16ti úlohách správně) pouze 10 bodů.

PŘÍKLAD TABULKY PRO KVANTITATIVNÍ KRITÉRIA HODNOCENÍ ŽÁKŮ

Do 90%	1
Do 75%	2
Do 45%	3
Do 25%	4

POUŽITÁ LITERATURA

- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. 978-80-247-1369-4.

